

OP VERHAAL KOMEN

‘Hebt u een huisdier?’ Met een ernstige blik in de ogen keek Gerard Reve me aan.

‘Zeker, een heel trouwe hond.’

‘Bent u in het bezit van een foto?’

Ik stak een hand in mijn rugzak en viste er een mapje uit. Wat was de zelfbenoemde volksschrijver van plan?

Hij pakte het verkreukelde kiekje aan, hield het met de linkerhand omhoog, zeggende het met zijn rechter, als een paus-van-dienst, en drukte er plechtig een kus op.

‘Zo,’ sprak Reve terwijl hij de foto aan me teruggaf, ‘nu komt hij in de hemel.’

Het is nooit een straf om te praten met schrijvers. Stuk voor stuk lijken ze te leven in een eigen universum. De een verkiest ironie, de ander cultiveert magisch realisme, houdt van alledaagse nuchterheid, excelleert in absurdisme, zweert bij spanning, koestert een liefde voor het understatement of heeft een pen die dreiging in zich draagt.

Misschien wel de mooiste uitdrukking die ik ken, luidt dat mensen op verhaal moeten komen. Schrijvers bieden dat verhaal – al millennia. Het oudste bewijs dat vertellingen een diepe humane behoefte vervullen is volgens wetenschappers te vinden op Sulawesi. Ruim 50.000 jaar geleden schilderden bewoners van dat Indonesische eiland op de muur van een grot drie mensachtige figuren, in gevecht met een wild varken. Zo ving het eerste geboekstaafde verhaal aan. De rest is geschiedenis.

Drie jaar geleden stond Fjodor Buis bij me op de stoep met een voorstel. Hij was van plan een fotoboek te publiceren met portretten van markante Nederlandse romanschrijvers. Het moest een mooie, zo evenwichtig mogelijk samengestelde literaire dwarsdoorsnede worden. Voelde ik ervoor om de bijbehorende interviews met auteurs te maken?

Verleidelijk idee. Hoeveel stukken had Buis in gedachten? Tien, twaalf, vijftien?

‘Vijftig,’ zei hij met droge ogen.

Onhaalbaar, dacht ik. Maar sommige initiatieven laten zich niet negeren, zeker niet wanneer in dezelfde periode onderzoekscijfers bekend worden die illustreren

dat de ontleding in Nederland hard toeslaat. Als iets mensen verbindt, misschien wel juist in een samenleving met toenemende polarisatie, zijn het verhalen. Dus wat ook in de weg mocht staan tussen droom en daad: die bundel moest er komen.

We kozen voor gesprekken met romanschrijvers (ook van youngadultboeken), en voor de interviewvraag welk werk van een andere auteur ooit onder de huid was gekropen, een gevoelige snaar had geraakt, een blijvende indruk had gemaakt, in latere jaren misschien zelfs een directe of indirecte inspiratiebron was gebleken. En: welke dierbare roman van eigen hand vertoonde daar wellicht de sporen van?

Wat begon als een foto- en interviewserie in boekvorm groeide uit tot een leesbevorderingsproject met allerlei vertakkingen: een reizende expositie van de portretten, een postzegelserie van PostNL, en vijftig podcasts die door iedereen in Nederland kosteloos zijn te beluisteren. Maar ook: vijftig optredens van romanschrijvers in bibliotheken, waar middelbareschoolklassen hen met enige begeleiding zullen interviewen over de boeken die hun leven hebben getekend.

Knipogend naar Reve: moge het niet onopgemerkt blijven.

Frénk van der Linden

Méer informatie over het RomanReuzen-project, plus alle oorspronkelijke podcast-interviews met schrijvers waarop deze bundel is gebaseerd, zijn te vinden via www.romanreuzen.nl.

EEN KLEINE STRIJD

‘Kun je in deze boom klimmen?’ vroeg ik Bregje Hofstede, sjouwend met apparatuur op een bloedhete dag ergens buiten Arnhem in Park Klarenbeek. De laantjes, de heuvels, het was allemaal te gewoon voor een schrijfster als Bregje, maar poseren tussen deze twee enorme brede boomstronken in een zwart jurkje zou het mooie vervreemdende beeld opleveren waarnaar ik op zoek was.

Voordat ik lampen en statieven had kunnen uitpakken zat Bregje al ogenschijnlijk op haar gemak geklemd tussen de omhoog reikende stammen. Ik hoefde alleen nog maar af te drukken.

Meestal was een portret in deze reeks een uitdaging, de locatie was of ver, of de route lastig begaanbaar vanwege alle apparatuur die ik meestorde. Zoals richting een woestijnachtige plek in de Kennemerduinen voor Abdelkader Benali, een winderig strand voor Adriaan van Dis in Bergen aan Zee, een verlaten benzinstation langs de A9 voor Hanna Bervoets, of soms (gelukkig) een wat makkelijker bereikbare plek in de omgeving van iemands huis.

Naast de foto op locatie wilde ik ook nog een klassiek portret van de auteur maken. Bij raamlicht op zwart, met de focus op de ogen, om dichterbij te komen.

Anderhalf jaar vóór de boomfoto had ik Frénk van der Linden, de bovenbuurman van mijn fotostudio, gevraagd of hij de interviews wilde doen bij zo’n 50 portretten van uitzonderlijke romanschrijvers. Al jaren fotografeerde ik voor een uitgeverij auteurs voor boekomslagen, en nu vond ik het tijd om eens aan visuele literaire geschiedschrijving te doen, om het een beetje plechtig te zeggen.

Frénk keek nogal bedenkelijk maar zou erop terugkomen. Al na twee dagen belde hij op: zo’n groot aantal geschreven interviews was niet te doen, zei hij, maar hij had nog nooit een podcast had gemaakt, waarom de portretten niet combineren met zo’n serie?

Ik vond het meteen een prima idee, iedereen maakt tenslotte een podcast, waarom wij niet?

Zo togen wij op stap door heel Nederland, volledig overtuigd van ons ‘briljante’ plan, maar nog zonder steun van wie of wat dan ook, met de overtuiging dat het linksom of rechtsom wel goed zou komen. En zoals het vaak gaat met langdurige

projecten: onderweg ontstonden er nieuwe inzichten. Het grootste was dat dit project een kleine strijd tegen de ontlezing zou kunnen zijn: extra aandacht voor de waarde van verhalen – vooral in de vorm van romans. En dat geïllustreerd met auteursfoto's in hun eigen universum.

ARNON GRUNBERG

‘SCHRIJVEN IS HET DOMEIN WAAR IK
ONVERBIDDELIJK DURF TE ZIJN’

Favoriete boek:

De Israëlische trilogie, Marek Hlasko

Eigen meest dierbare roman:

Blauwe maandagen

Je weet niet altijd of je Arnon Grunberg kunt geloven. Bijvoorbeeld als hij over zijn zoon zegt: ‘Samen met Alyosha ben ik in Auschwitz geweest, ofschoon kinderen daar officieel pas vanaf veertien binnen kunnen. Hij was nog geen drie en vond het heel leuk daar.’

En ach, zoals de directeur van het voormalige concentratiekamp hem meegaf: als baby’s, kleuters en pubers hier indertijd mochten komen om te worden vermoord, mogen ze hier nu ook komen om kennis te nemen van wat zich op deze plek heeft afgespeeld.

In zo’n anekdote zit bijna alles wat Arnon Grunberg maakt tot Arnon Grunberg: provocatie, originaliteit, ironie, verwondering, ‘bijdehanterie’. Zijn toon en attitude vinden voor een deel hun oorsprong in het werk van een schrijver die hij als zestien-, zeventienjarige begon te lezen, en aan wie hij zich als auteur in den beginne optrok. Marek Hlasko is de naam. In het post-stalinistische Polen gold hij (1934-1969) vanwege zijn charismatische looks en zijn dwarse gedrag als de communistische James Dean. ‘Zijn proza springt van elke pagina als een pitbull op je af’, schreef *The Washington Post*. Hlasko beschreef eenzame, dolende, suïcidale mensen, overgeleverd aan liefdeloosheid en wreedheden in een dictatoriale maatschappij. Ook toen

hij (niet-Joods) was geëmigreerd naar Israël, bleef Hlasko een wereld zonder hoop schetsen. Op 35-jarige leeftijd ging hij ten onder aan een combinatie van slaapmiddelen en alcohol.

Zijn uitgever wijdde lyrische lofprijzingen aan *Ik zal jullie over Esther vertellen* en andere filmische verhalen vol messcherpe dialogen. 'Als kwaliteit echt wordt herkend, zouden van dit boek tienduizenden exemplaren verkocht moeten zijn, maar het waren er 96.' Die uitgever heette Arnon Grunberg en mede door dit echec ging hij op jonge leeftijd failliet. Maar zijn waardering voor de boeken van Hlasko bleef. 'Wat me aansprak en nóg aanspreekt, is de woede in zijn stijl,' zegt hij. 'En zijn bereidheid om te begrijpen dat het menselijk is om te willen afwijken.'

Grunberg noemt *De Israëliëische trilogie*, waarin drie door Hlasko geschre-

ven nouvelles zijn gebundeld, 'een belangrijk boek voor mij'. Om te beginnen vanwege de raak verwoorde razernij tegen een verstikkend geestelijk klimaat (net zo goed voelbaar, op geheel andere wijze, in het Amsterdam-Zuid van Arnons jeugd). Maar ook 'door de wil het leven toch te omarmen, door de nieuwsgierigheid'

Zulke literatuur maakt je minder eenzaam, zegt Grunberg. 'Omdat je denkt: er zijn mensen geweest die er net zo over dachten als ik. Mensen die met soortgelijke zaken worstelden. Ik ben niet alleen. Ik ben niet de eerste en ik ben niet de laatste.' Hij lacht. 'Het is niet zo dat ik de wereld wilde veranderen. Ik wilde mijn eigen bestaan veranderen. (...) Ik las eens: "Als je denkt dat het avontuur van je leven op de volgende straathoek kan beginnen, moet je naar die straathoek gaan." Dat is voor mij nog steeds een essentiële levenshouding. (...) Je kunt woede transformeren in iets wat vitaal en vruchtbaar is. In dat opzicht heeft Hlasko mij de weg gewezen.'

In het debuut van Grunberg, *Blauwe maandagen* (1994), klinkt zijn Hlaskofascinatie door. Hij was 'best wel een verlegen angstig jong mens', maar: 'Ik had geen last van zelfcensuur' En dus liet hij in zijn sterk autobiografische coming-of-ageroman een Joods personage opduiken, genaamd Arnon Grunberg, met ouders die waren